



Parlamentul  
Republicii Moldova

*RB4-01* nr. *141*  
*11 aprilie* 2024

## Secretariatul Parlamentului Republicii Moldova

### Direcția generală juridică

#### AVIZ

#### la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (nr.100 din 29.03.2024)

Direcția generală juridică a examinat proiectul de lege menționat în titlu, în conformitate cu prevederile art.54 din Regulamentul Parlamentului și ale Legii nr.100/2017 cu privire la actele normative, și expune următoarele considerente.

#### I. Observații de ordin general și procedural

1. Proiectul de lege este înaintat cu titlu de inițiativă legislativă de către un grup de deputații în Parlament, fapt ce corespunde prevederilor art.73 din Constituție și art.47 din Regulamentul Parlamentului.

2. Prin natura relațiilor sociale reglementate, inițiativa legislativă face parte din categoria legilor organice, adoptarea cărora ține de competența exclusivă a Parlamentului, fiind astfel în concordanță cu art.66 și art.72 din Constituție.

3. Potrivit Notei informative, proiectul de lege a fost elaborat în scopul excluderii competenței teritoriale exclusive a notarului/instanței de judecată în domeniul procedurii succesoriale. Astfel, potrivit autorilor, prin adoptarea proiectului, cetățeanul va avea posibilitatea de a decide singur cu care notar din țară dorește să lucreze, ceea ce va încuraja un spirit competitiv, va asigura o creștere a calității serviciilor, inclusiv și diminuare a costurilor.

4. În sensul respectării prevederilor art.49<sup>1</sup> din Regulamentul Parlamentului și art. 21 alin.(1) lit. e) din Legea nr. 100/2017, proiectul de lege necesită a fi supus consultărilor publice și avizării de către părțile interesate de subiectul abordat, autoritățile a căror competență au tangență directă sau indirectă cu obiectul de reglementare al proiectului actului normativ. Pe cale de consecință, considerăm necesar a fi prezentate avizele:

-*Ministerului Justiției*, care în conformitate cu punctele 6 și 7 din Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Justiției,

aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 698/2017, este responsabil de domeniul dat, efectuează monitorizarea și efectuarea, în limitele stabilite de lege, a controlului asupra modului în care sunt exercitate profesiile și prestate serviciile juridice;

-*Camerei Notariale*, care potrivit art.43 alin.(1) din Legea nr.69/2016 cu privire la organizarea activității notarilor, este organul de autoadministrare al notarilor, de promovare și apărare a intereselor colective ale acestora, precum și un garant al independenței notarilor și al calității asistenței notariale.

## **II. Observații asupra conceptului proiectului de lege**

Prin proiectul de lege supus avizării se propun modificări în cuprinsul Codului civil, Codului de procedură civilă și Legii nr.246/2018 privind procedura notarială, în sensul excluderii excepției privind competența teritorială exclusivă a notarului în procedura succesorală, aceasta devenind o competență generală a notarului. Referitor la conceptul proiectului de lege, expunem următoarele:

1) Art.2541 alin.(1) din Codul civil prevede că „Pentru deschiderea procedurii succesoriale, un moștenitor, un creditor al masei succesoriale, un legatar sau un executor testamentar depune o cerere corespunzătoare la *notarul de la locul deschiderii moștenirii*”. Pentru a determina locul deschiderii moștenirii, art.2166 din Codul civil stabilește că „Locul deschiderii moștenirii este locul unde cel care a lăsat moștenirea își avea reședința obișnuită în momentul decesului, iar dacă această reședință obișnuită nu este cunoscută, locul de aflare a bunurilor sau a părții principale a acestora ca valoare”.

Menționăm că, prevederile legale vizate constituie varianta modernizată a Codului civil, care a fost modificat prin Legea nr.133/2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative. Unul din argumentele conceptului de stabilire a reședinței obișnuite a defunctului ca loc de deschidere a moștenirii, a fost reforma operată prin Regulamentul UE nr.650/2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor. În acest sens, Legea nr.133/2018 a transpus art.1, 21–33, 35, 64–69, 71–73 din Regulamentul (UE) nr.650/2012. Regulamentul UE a prevăzut că factorul general de legătură în vederea stabilirii atât a notarului/instanței competente, cât și a legii aplicabile ar trebui să fie reședința obișnuită a defunctului la data decesului. Iar, pentru a stabili reședința obișnuită, notarul ar trebui să efectueze o evaluare de ansamblu a circumstanțelor vieții defunctului în cursul anilor anteriori decesului său și la momentul decesului, luând în considerare toate elementele de fapt relevante, în special, durata și regularitatea prezenței defunctului în statul vizat, precum și condițiile și motivele acestei prezențe. Reședința obișnuită astfel stabilită ar trebui să demonstreze o legătură apropiată și stabilă cu statul/locul

în chestiune, luând în considerare obiectivele specifice ale reglementării (a se vedea pct. (23) din Preambulul Regulamentului UE nr.650/2012).

De aceea, având în vedere, că, pe de o parte, introducerea conceptului privind stabilirea locului deschiderii moștenirii, înserate în articolele 2166 și 2541 din Codul civil, s-a întreprins o implementare a dispozițiilor Regulamentului (UE) nr. 650/2012, iar pe de altă parte, prin proiectul de lege supus avizării, se urmărește scopul schimbării acestui concept, care s-ar rezuma la excluderea competenței teritoriale a notarului în domeniul procedurii succesorale, apreciem necesar examinarea inițiativei legislative în cadrul Centrului de armonizare a legislației.

Concluzia se bazează pe dispozițiile pct. 46 din Regulamentul privind armonizarea legislației Republicii Moldova cu legislația Uniunii Europene, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1171/2018, care dispune în mod expres, că „În conformitate cu principiul ireversibilității procesului de armonizare legislativă și pentru asigurarea compatibilității legislației naționale cu legislația Uniunii Europene, Centrul avizează în mod obligatoriu toate proiectele de acte normative, inclusiv cele de modificare a legislației armonizate, care nu au ca scop armonizarea directă a legislației naționale, dar se circumscriu politicilor Uniunii Europene și domeniilor de cooperare cu Uniunea Europeană, în baza acordurilor bilaterale. În procesul de avizare, Centrul determină dacă prevederile proiectelor de acte normative se încadrează spiritului legislației Uniunii Europene, dacă nu contravin principiilor fundamentale stabilite la nivelul Uniunii Europene și dacă nu afectează nivelul de armonizare realizat”.

2) Cu titlu de informare, referitor la conținutul Cărții a patra „Moștenirea” din Codul civil al Republicii Moldova nr.1107/2002, relatăm că, în temeiul art.13 alin.(2) și art.111 din Regulamentul Parlamentului, adoptat prin Legea nr.797/1996 și a Metodologiei de evaluare ex-post privind implementarea actelor normative, aprobată de către Biroul permanent al Parlamentului prin Hotărârea nr.2 din 07.02.2018, precum și în vederea executării Hotărârii Biroului permanent nr.23 din 21.12.2022, Direcția generală juridică, în anul 2023, a efectuat evaluarea ex-post juridică asupra organizării executării dispozițiilor Cărții a patra „Moștenirea” din Codul civil al Republicii Moldova nr.1107/2002, cu modificările operate prin Legea nr.133/2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative (DGJ-10 nr.277 din 29.05.2023). În contextul întocmirii raportului de evaluare ex-post juridică a Cărții a patra „Moștenirea” din Codul civil, a fost solicitat Ministerului Justiției și Camerei Notariale din Republica Moldova prezentarea unei informații referitoare la depistarea unor obstacole de ordin juridic care au rezultat din implementarea legii supuse evaluării.

Cu referire la depistarea unor obstacole de ordin juridic întâlnite la aplicarea normelor respective, Ministerul Justiției, în scrisoarea sa nr. 03/3589 din 28 aprilie 2023, a relatat că, de la intrarea în vigoare a noii redacții a Cărții menționate și până

În prezent, acesta a recepționat mai multe propuneri de modificare a normelor legate de instituția succesiunii, însă acestea au parvenit pe fundalul neînțelegerii corecte a voinței legiuitorului prin normele respective. Referitor la oferirea unor recomandări pentru îmbunătățirea cadrului normativ a instituției moștenirii, Ministerul Justiției nu a identificat necesitatea amendării cărții a patra din Codul civil, consemnând că redacția acesteia este una reușită și urmează a fi aplicată corespunzător în continuare o perioadă mai îndelungată de timp pentru a se înțelege dacă din prevederile ei se desprind aspecte ce trezesc îndoieli sau creează într-adevăr probleme.

Urmare recomandării Ministerului Justiției de a se citi normele în ansamblu și a se analiza nota informativă la Legea nr. 133/2018, prevederile legale, în marea lor parte, au fost aplicate corespunzător intenției avute de Parlament.

În răspunsul Camerei Notariale din Republica Moldova, nr.205 din 5 mai 2023, au fost sesizate unele aspecte problematice în instrumentarea procedurilor succesoriale privind dificultatea de a identifica moștenitorii și îndeplinirea de către notar a măsurilor de investigație. Aceste dificultăți rezultă din lipsa accesului gratuit la registrele de publicitate, sau datele conținute în registrele de publicitate, ca fiind insuficiente, deseori eronate, incomplete și neactualizate, și altă situație fiind cazul familiilor numeroase, când identificarea moștenitorilor este anevoioasă.

În concluzie, drept urmare a efectuării evaluării ex-post juridice s-a constatat că termenul de executare de la intrarea în vigoare a noilor prevederi a Cărții a patra „Moștenirea” a Codului civil, este un termen prea scurt sau insuficient pentru a ne putea expune asupra problemelor ce țin de aplicarea normelor legale.

3) În ce privește proiectul de lege vizat, reținem că potrivit Notei informative la proiect, autorii explică necesitatea elaborării acestuia în contextul sesizării unor probleme în practică, legate de competența exclusivă a notarului în procedură succesorală, nefiind exemplificată esența acestor sesizări. În acest caz, este complicat de a determina dacă prin propunerile cuprinse în proiectul de lege vor fi soluționate situațiile expuse în sesizările la care se face referire în Nota informativă. Totodată, un aspect important ce necesită a fi menționat, este una din funcțiile de bază a Ministerului Justiției de a monitoriza și efectua, în limitele stabilite de lege, *controlul asupra modului în care sunt exercitate profesiile și prestate serviciile juridice*. Sub acest aspect, este important de a stabili dacă este satisfăcut numărul necesar de notari și dacă sunt suficiente criteriile de stabilire a numărului de notari prevăzute la art.22 din Legea nr.69/2016 cu privire la organizarea activității notarilor.

4) Cu privire la argumentul conținut în Nota informativă că, adoptarea de către Parlament a prezentului proiect de lege va încuraja un spirit competitiv și va asigura o creștere a calității serviciilor notariale, precum și va conduce la *diminuarea costurilor acestor servicii*,, relatăm că odată cu adoptarea Legii nr.69/2016 și Legii

nr.246/2018 urma a fi adoptată și o nouă lege privind metodologia de calcul a plăților notariale, dar care până în prezent *nu a fost adoptată*, cu toate că potrivit Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.235/2021, la Capitolul III ”Justiție și anticorupție”, obiectivul 3.10 conține acțiunea 3.10.2. *Elaborarea și aprobarea cadrului normativ cu privire la plățile pentru asistenta notarială, pentru îndeplinirea actelor notariale și spezele procedurilor notariale*, termenul de realizare al căruia a fost stabilit - decembrie 2022.

### **III. Observații de ordin juridic și tehnico-legislativ**

1. La **art. II**, referitor la modificarea propusă pentru art.41<sup>1</sup> din Codul de procedură civilă, potrivit căreia competența instanței de judecată în materie de moștenire trece de la instanța de la locul deschiderii moștenirii la instanța de la „locul în care se desfășoară procedura succesorală”, atragem atenția că, potrivit art.2403 din Codul civil acceptarea sau renunțarea moștenirii poate fi contestată printr-o acțiune în anulare depusă *în instanța de judecată de la locul deschiderii moștenirii*. Astfel, în cazul acceptării modificării art.41<sup>1</sup> din Codul de procedură civilă, se impune necesitatea modificării în acest sens, și a art.2403 din Codul civil.

1.1 În ceea ce privește redacția propusă „locul în care se desfășoară procedura succesorală”, remarcăm că aceasta nu corespunde limbajului utilizat în Codul civil. Suplimentar, evidențiem faptul că, nici Codul civil și nici Codul de procedură civilă nu definește și nu determină locul desfășurării procedurii succesorale. Însă, potrivit art.6 din Legea nr.246/2017, actele notariale se întocmesc în biroul notarului, în timpul zilelor lucrătoare și programului de lucru afișat în incinta sediului biroului. În această ordine de idei, presupunem că intenția autorului a fost ca „locul în care se desfășoară procedura succesorală” să corespundă locului întocmirii actelor notariale corespunzătoare. Pentru motivele expuse, în scopul excluderii posibilelor neclarități din practică, sugerăm revizuirea redacției propuse prin proiectul de lege.

1.2 Dat fiind faptul că la **art. II** se propune modificarea unui singur articol din Codul de procedură civilă, se va exclude numerotarea, iar în dispoziția art. II se va face referire la articolul suspus modificării.

2. La **art. III**, modificarea Legii nr. 246/2018 privind procedura notarială, în contextul modificărilor propuse privind excluderea competenței teritoriale a notarului în cazul procedurii succesorale, atenționăm că potrivit art.6 alin.(1) și (2) din această lege, actele notariale se întocmesc în biroul notarului, iar cu titlu de excepție și în mod justificat, atunci când o cer circumstanțele cazului, și actele notariale nu pot fi întocmite altfel, la cererea persoanelor, actul notarial poate fi întocmit în afara zilelor lucrătoare și/sau programului de lucru și în afara sediului biroului, *în limitele teritoriului de activitate*. Astfel, observăm că, proiectul de lege conține prevederi diferite de cele ale Legii nr.246/2018. Astfel, în vederea

neadmiterii unor tĂlmĂciri diferite ŝi contradictorii la aplicare, conținutul art.6 necesită a fi revăzut din perspectiva instituirii excepției de întocmire a actelor notariale înafara limitelor teritoriului de activitate a notarului pentru procedura succesorală.

2.1 La pct.1 alin.(1), pentru o exprimare juridică corectă, propunem revizuirea din punct de vedere redacțional a sintagmei „persoanele îndreptățite”, făcând-se trimitere expresă la art.70 alin.(2), unde sunt enumerate persoanele care au dreptul să depună cerere de deschidere a procedurii succesorale.

Referitor la sintagma „cerere corespunzătoare” remarcăm că, art.70 alin.(2) din Legea nr.246/2018 prevede că procedura succesorală notarială se deschide în baza *cererii autentificate de deschidere a procedurii succesorale*. Întru asigurarea unității terminologice cu prevederile legale citate, sugerăm revizuirea sintagmei „cerere corespunzătoare”.

2.2 Pct.1 alin.(1<sup>1</sup>), necesită a fi reexaminat sub aspectul concretizării etapei la care poate fi transmisă procedura succesorală la alt notar, ŝi de câte ori poate fi efectuată transmiterea.

De asemenea, urmează a fi detaliat termenul de „*majorității simple a moștenitorilor*”, deoarece acest termen poate crea probleme în aplicare prin faptul că la momentul deschiderii procedurii succesorale nu sunt cunoscuți toți moștenitorii, nefiind clar cum va fi calculată majoritatea simplă a moștenitorilor.

2.3 La pct.3, se propune completarea art.96 din Legea nr.246/2018. Atragem atenția că, art.96 face parte din Capitolul IX „Dispoziții finale ŝi tranzitorii”, unde sunt înserate măsurile necesare punerii în aplicare a Legii vizate ŝi măsurile cu privire la continuarea raporturilor juridice născute în temeiul vechilor reglementări. Reținem că, aceste prevederi deja ŝi-au produs efectul juridic, adică s-au consumat. În plus, semnalăm asupra faptului că normele legale la care se face referire în pct.3 - **art.35 alin.(3) lit.a) ŝi b) din Legea nr.1453/2002 cu privire la notariat ŝi art.37 alin. (3) lit. a) ŝi b) din Legea nr.1153/1997 cu privire la notariat, sunt abrogate.**

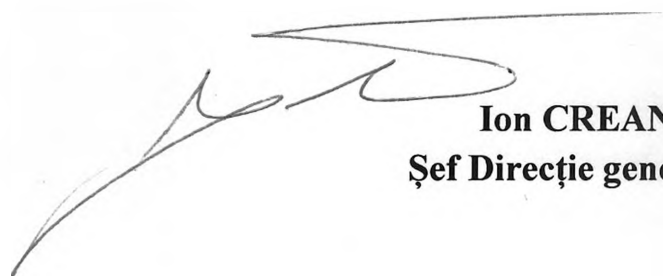
La acest capitol remarcăm că, Curtea Constituțională, prin Hotărârea nr.19/1999, a menționat că participanții la procesul legislativ sunt obligați să respecte procedura de legiferare consfințită constituțional, relevând că, potrivit Constituției, adoptarea ŝi modificarea legilor este prerogativa exclusivă a Parlamentului. Conform regulii generale, legea nouă poate modifica regimul juridic al legii anterioare, o poate abroga sau substitui printr-un alt act juridic. În cazul în care însă legea nouă nu are putere retroactivă, ea nu poate desființa ordinea stabilită prin legea anterioară ŝi nu poate anula consecințele ei. Astfel, *Parlamentul, în conformitate cu competențele stabilite prin Constituție, este în drept să reglementeze prin actele sale relațiile sociale, modificând normele juridice în vigoare sau adoptând acte legislative noi.*

Concluzionând cele expuse, constatăm că prevederile art.96 din Legea nr.246/2018 și-au produs efectul juridic, sunt consumate și nu pot fi supuse modificării în deosebi cu trimiteri la prevederi legale abrogate.

3. La **art. IV**, alin.(1) condiționează intrarea în vigoare a „prezentei legi odată cu crearea condițiilor tehnice și operarea modificărilor necesare în sistemul informațional destinat ținării Registrului electronic al dosarelor succesoriale și testamentelor”. Considerăm că, această prevedere poartă un caracter imprecis și nu asigură predictibilitate normei juridice, de aceea propunerea nu poate fi acceptată în formula prezentată, și urmează a fi precizate condițiile tehnice, precum și modificările ce sunt necesare a fi operate în sistemul informațional.

3.1 Prevederile alin.(2) au caracter retroactiv, iar potrivit art.73 alin.(2) și (3) din Legea nr.100/2017, actul normativ produce efecte doar cât este în vigoare și, de regulă, nu poate fi retroactiv sau ultraactiv. Au efect retroactiv doar actele normative prin care se stabilesc sancțiuni mai blânde.

Reieșind din cele expuse, ținând cont de constatările Ministerului Justiției, și Camerei Notariale, exprimate în concluziile referitoare la implementarea Cărții a patra „Moștenirea” din Codul civil, invocate anterior, considerăm că este important a se solicita opinia acestor autorități, asupra oportunității/inoportunității instituirii noului concept de stabilire a locului deschiderii moștenirii.



**Ion CREANGĂ,**  
**Șef Direcție generală**

Ex. A. Suruceanu  
tel. 820-559